

GÁLSZÉCSI ISTVÁN ÉNEKES KÖNYVÉNEK UJABB TÖREDÉKE.

DR. DIVÉKY ADORJÁNTÓL.

(Egy hasonmás-melléklettel és két szöveggéppel.)

A legrégebb magyar protestáns énekes könyvnek idáig csak ama négy levélből álló töredéke volt ismeretes, mely Ágoston József egykori gyűjteményében volt található.¹

Most előkerült Gálszécsi Istvánnak 1536-ban Krakkóban megjelent énekes könyvének *egész első íve*.

Chmiel Ádám úr, krakkói városi levéltárnok nemrégiben régi könyvtáblák bontogatása közben magyar szövegű nyomtatványrészletre akadt, melyet nem értvén meg, arra kért, nézném meg, érdemes-e ezért a táblát felbontani. Látva azt, hogy régi magyar nyomtatvánnyal van dolgunk, kértem őt, hogy mindenestre áztassa föl, mert a nyomtatvány becses reánk nézve.

Chmiel úr erre szives volt nagy fáradsággal és óvatosan leáztatni az ennyvel erősen összeragasztott ivet s ime nagy örömömre Gálszécsi énekes könyvének teljes első íve került elő a könyvtáblából, mely fölfedezés rendkívül értékes régi magyar irodalmunk szempontjából.

Az ív a krakkói városi számadások «Regestum perceptorum et expositorum Civitatis Cracoviensis, anno 1547.» kötetének 30×20 cm. nagyságú szép díszítésű borjúbőr táblájába volt beragasztva egy latin és egy lengyel nyomtatvány közé.

Legfelől volt a latin nyomtatvány, mely Rotterdami Erazmusz «Hercules furens» cz. művének egy ivét alkotta, a lengyel szöveg pedig szent Ágoston «A keresztény életéről» cz. művének lengyel fordításából való, a XVI. évszáz első feléből.

¹ Ismertette Erdélyi Pál a Magyar Könyvszemle 1887. évfolyamának 215—223. lapján. Erdélyi foglalkozik cikkében Gálszécsi életével is, azért az érdeklődőket utalom erre.

Gálszécsi munkájának előkerült ive főleg azért becses, mert megkerült címlapja is, mely eddig ismeretlen volt. Az énekes könyv címe: «KEGYES yenekekrwl ees kereztyen hewtrwl reowid keonywecyke galzeczy estwan mestertwl zerezteteth.»

A nyomtatás éve azonban, mint azt Erdélyi Pál vélte,¹ nincs a címlapon, de valószínű, hogy 1536-ban nyomtatták. A cím alatt Magyarország czimerét látjuk egyesítve Dalmácia és Csehország czimerével. Az A_I levél második oldalán Máté evangéliumának «Aky engem wallandh emberek elleoth» kezdetű mondása olvasható. Alatta szárnyakkal ellátott fej látható, mely a Perényi-család czimerének egy része. Ugyanez a czimer látható Paulus Crosnensis lengyel humanista költőnek 1509-ben kiadott verseskötetén, melyet Perényi Gábornak ajánl.

Az A_{II} és A_{III} levél, mely a Perényi Péternek szóló ajánlást tartalmazza, már ismeretes az Ágoston-féle példányból, de néhány hiányzó részét kiegészíthetjük ez újabb töredékből.²

Új dolog azonban az A_{IV}-ik levél, melyben az olvasóhoz intéz néhány szót Gálszécsi, irván: «keonnyebsignek okayrth minden ineket megwirgulaltam». Azután elnézést kér, ha netalán hiba van «az ighiknek irasaban», mert eddig nem volt ily könyv nálunk s nem akarja véka alá rejteni tudását. A levél túlsó oldala már éneket tartalmaz, melyben felhívja a hívőt, hogy hallgassa meg a tízparancsolatot, melynek szövege a következő levélen olvasható. Ez fölötte becses, mert egyik legrégebb magyar szövege a tízparancsolatnak. Kár, hogy az ívnek ép ez a levele van legjobban megsérülve, úgy hogy a szövegnek nagy része hiányzik.

Az egyes parancsolatokhoz magyarázatokat fűz Gálszécsi és azt mondja, hogy e parancsok nem azért lettek adva, hogy azok megtartása alapján üdvözljünk, mert szent Pál mondása szerint lehetetlen azokat megtartani, hanem, hogy ezekből lássuk, mily bűnösök vagyunk, mert nem teljesíthetjük az Isten parancsát. Cselekedeteink igen távol vannak a törvény teljesítésétől. Jézus Krisztus teljesítette a törvényt s ez a mi üdvözülésünkre szolgál.

A következő két levélen hangjegyekkel és a hitvallás szövegével találkozunk, melyek azonban már ismeretesek az Ágoston-féle példányból.

¹ Id. h. 217. l.

² Erdélyi Pál nem mindenütt egészíti ki helyesen a hiányzó részeket.

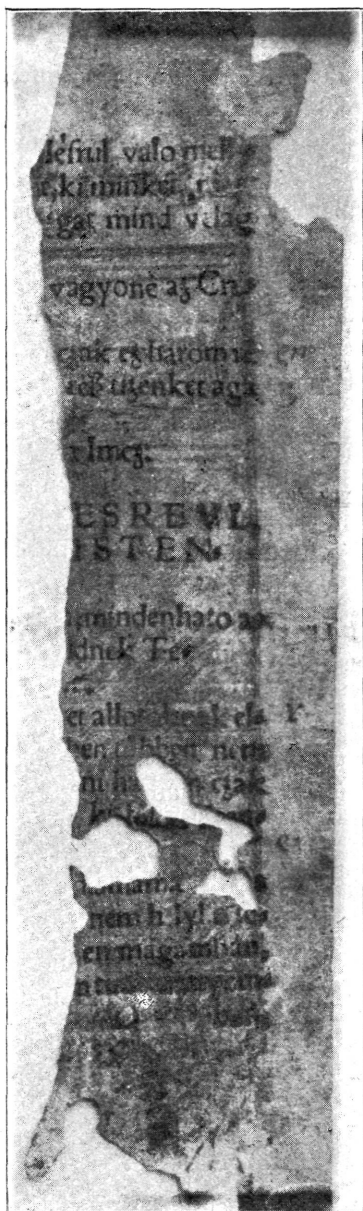
Annál becsesebb az ív utolsó levele, mely idáig ismeretlen volt s mely a kenyér és bor színe alatt való áldozás jelentőségéről szól. Krisztus halálának emlékezte ez — mondja, — melyet hinni és vallani kell, hogy Krisztusba való hitből üdvözülünk és a haláltól megszabaduljunk.

Néhány szóval lejjebb mondja, hogy hiszik azt, hogy Krisztus igaz testét és igaz véréát adja, mert ő maga mondja ezt. Ez az új ígéretnek jegye, mely azt jelenti, hogy Krisztusért meg lesznek bocsátva bűneink és kiengesztelődik az Isten, ezért Krisztus vacsorája irgalmasságnak jegye. E jegynek (t. i. a vacsorának) vétele után biztosak lehetünk üdvösségünk felől.

Ezzel végződik az első ív.

Ez íven kívül előkerült még két nyomtatványtöredék, melyek az énekes könyv ívének toldásául szolgáltak, mivel az nem volt elég nagy a könyvtábla készítéséhez. Az egyik az énekes könyv első ívének hatodik leveléből lett levágva, ami azt bizonyítja, hogy a könyvkötőnek több példány állott rendelkezésre e műből, melyeket valószínűleg más könyvekbe kötött.

A másik pedig egy, vallásos tárgyú, magyar nyomtatványnak *D* ívéből vágott hosszú szelet, de nem Gálszécsi munkájából, mert ha jobban szemügyre vesszük, azt látjuk, hogy a betűk kissé nagyobbak s nincsenek oly

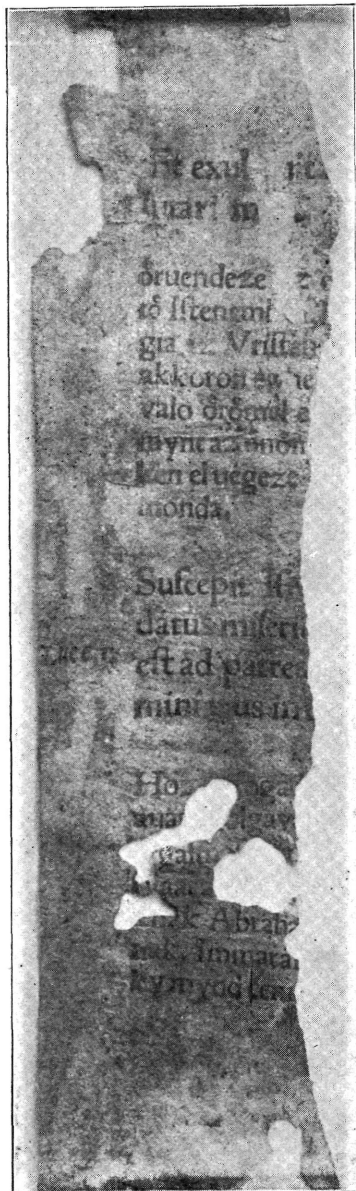
1. ábra.

sűrűn nyomva, mint Gálszécsi könyve. Azonkívül a helyesírása is kissé különbözik tőle, mert a töredék gyakrabban használja a z-t, mint Gálszécsi, továbbá «czak»-ot ír és nem «cyak»-ot; használ é-t is, a mi Gálszécsinél hiányzik. Az ő-t ő-vel írja, míg az énekes könyv eo-vel; hasonlóképp különböző a v is, mert Gálszécsi w-vel, a töredék pedig u-vel írja.

Hogy Krakó mely nyomdájából került ki Gálszécsi e műve, nem tudjuk. Ez időtájt Vietor és Ungler nyomdái virágoztak Krakóban s talán nem csal sejtésünk, ha azt hisszük, hogy Vietor nyomdájából került ki, mert pl. Ozorai Imre munkája «Az Antikrisztusról és az ő egyházáról», mely 1535-ben látott napvilágot, ez utóbbinál lett nyomtatva.

Bár a Magyar Könyvszemle említett évfolyamában közölve van az énekes könyv négy lapjának hasonmása, mégis közöljük az egészet, mert sok helyen kiegészíti az Ágoston-féle példány szövegét, mely több helyen hiányos.

A mellette talált töredékek közül csak a hosszabbik szelet két oldalát közöljük hasonmásban (1. és 2. ábra), mert a másik két oldal igen kevés szöveget tartalmaz s azok közül is az egyik oly sötét a másik nyomtatvány hozzáragadt nyomdafestékétől, hogy csak nagy fáradsággal olvasható le róla a szöveg.

2. ábra.